

Nagornyak T. Features of citie's branding in the world and Ukraine.

The author showed branding patterns of cities in Ukraine and in the world. The article represents distinctions between the meanings of basic categories. Among them are the leading cities of the world (the «global city», «metropolis», «metropolitan center», «big city») and the best places to live («comfortable city», «healthy town»). The author attempted to predict the trends of urbanization, vectors of cities' branding and the role of community in it.

Author made the following conclusions. 1. The amount of global cities and economic agglomeration will increase. Competition between such territories displaces the «center of Europe» to Western Europe, narrows borders of the EU. 2. National identity will continue to ledge supranational and territorial. 3. Conflict between rational and irrational beginnings of human thinking will increase (here in the sense of categories of «success», «comfort», «prestige»). At the same time with the growth of cities and global cities with economic principles of development, the tiny and comfortable cities will strengthen positions. They reveal the contradiction of globalization and install a new vector of the world. 4. The outflow of people from the global cities to the comfort town reduces the amount of the professionals in the industry. It will increase the problem of human equity in the following years. Cities and States will compete for people in the 2020's. 5. Community will strengthen its position in the government. Subsequently it will influence on branding of cities and make adjustments to the legal framework of individual states and municipalities.

In small towns the community initiatives will be more significant because political institutions will be forced to find common ground with it. In cities with a high concentration of population and faint brand, community will represent the interests of government and business. City-platform brands remain misunderstandings between influential financial groups in the world. They performance political pluralism and democratic trends in the world

The author is confident that the primary task of the community should be forming a creative minority that would clearly realize the value and responsibility of his contemplation by reality.

Keywords: city branding, global city, comfortable city, a community in the process of branding territory.

Надійшла до редколегії 01.03.2013 р.

УДК 1(43)(09):18

В. Ю. Полянська

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

ПІДХОДИ ДО АНАЛІЗУ ПОЛІТИЧНИХ ФУНКЦІЙ ЕСТЕТИЧНОГО СУДЖЕННЯ: ЕСТЕТИКА І. КАНТА ТА ЕСТЕТИКО-ПОЛІТИЧНА КОНЦЕПЦІЯ Х. АРЕНДТ

Досліджуються ідеї І. Канта та Х. Арендт щодо розуміння сутності естетичного судження, а також його політичних інтенцій та властивостей. Феномен естетичного судження розглядається в контексті концепції взаємодії політичного та естетичного просторів.

Ключові слова: естетика, естетика політичних відносин, естетичне судження, політична свідомість, політичні цінності, судження смаку, політичні режими, політичні рішення, політичні актори, політичні судження

Сучасна політична проблематика викликала в політологічному та політичному дискурсі безліч актуальних дискусій на тему взаємодії естетичного та політичного просторів. У рамках естетики, естетичного напрямку політичної філософії, політичної психології, особливо в рамках дослідження символізації політичного простору та символічної політики розроблені загальні підходи до аналізу явищ та процесів, що виникають на межі естетичної та політичної сфер людського буття. Дослідники різних епох та з різних країн світу О. Баталов, П. Бурдьє, В. Бушанський, С. Сартвелл, І. Кравченко, Ж. П. Лартома, В. Мартьянов, С. Поцелуєв, Ю. Хабермас та багато інших сформуливали коло проблем, які стоять перед новим міждисциплінарним напрямком досліджень, а саме, політична естетика або естетика політичних відносин. Даний напрямок досліджень знаходиться на етапі розробки понятійно-категоріального апарату та формування теоретико-концептуальної бази, будучи скоріше сукупністю інтуїтивної реакції політичної науки на сучасні вимоги політичної реальності. Не буде також перебільшенням, якщо ми зауважимо, що теоретичні підходи до дослідження політико-естетичних та естетико-політичних процесів та явищ, являють собою, більшою мірою, запитання, ніж відповіді, поста-

новку проблеми скоріше, ніж конкретні кроки по їх вирішенню. Але актуальність пошуків адекватних наукових підходів до дослідження вказаного предмету є очевидною та не викликає сумнівів.

Дана робота присвячена одній з проблем політико-естетичного підходу до аналізу політики, а саме – дослідженню політичних функцій естетичного судження. Метою статті є спроба визначити поняття та сутність естетичного судження, засновуючись, у першу чергу, на естетичній концепції І. Канта та політико-естетичній концепції Х. Арендт, звертаючи увагу в першу чергу на політичні функції, властивості, інтенції естетичного судження.

Естетичне судження в рамках естетики як філософської дисципліни називають естетичну оцінку дійсності, думку про естетичний предмет або явище. Естетичне судження тут розуміється як найвищий ступінь розвитку естетичної свідомості, яку іноді називають вторинним судженням смаку. Естетичне судження при цьому представляє собою логічне осмислення предмету сприйняття в єдності з інтуїтивним, неопосередкованим осягненням. При цьому, головним мірилом оцінки тут виступає естетичний ідеал. Судження оперує естетичними категоріями, які відображають найбільш загальні та суттєві сторони естетичних явищ дійсності, естетичної діяльності та естетичної свідомості.

Проблема естетичного судження на сьогодні є актуальною в естетичній науці, оскільки найбільше складностей виникає саме з трактуванням як змісту естетичного судження, так і критеріїв оцінки, які в ньому можуть бути використані. Так, естетичне судження за визначенням не може бути звичайним логічним судженням, яке використовується по відношенню до всіх інших (неестетичних) предметів аналізу, але в той же час, не існує окремої естетичної логіки. Отже, одним із способів примирення даної складності у формулюванні сутності естетичного судження та його наукового осмислення є формування системи критеріїв оцінки, які могли б поєднати логічне наукове мислення та ефект чуттєвого сприйняття конкретного естетичного предмету.

За класичною естетичною теорією естетичне судження є судженням, яке містить ціннісні інтерпретації об'єкта, характеризує чуттєву модальність суб'єкта відносно об'єкта, впливає на процеси сприйняття, усвідомлення, розуміння, оцінки, а також формування орієнтації та поведінки у кінцевому рахунку [1].

Естетичне судження задіяне в процесі формування установок та стереотипів відносно об'єкта (процесу, явища, особи, ідеї, образу і т. д.), оскільки естетичне судження формується на основі «переживання», тобто емоційного сприйняття об'єкта. Об'єкт, який сприймається через естетичну сферу на рівні відчуттів, є естетичним та політичним за своєю природою одночасно, реалізуючи іманентно властиві йому естетичні та політичні потенції. Політичні властивості об'єкта в процесі естетичного сприйняття та формування естетичного судження характеризують його відношення до процесу боротьби за отримання та втримання політичної влади; естетичні властивості характеризують об'єкт з точки зору здатності його викликати естетичні емоції та оцінки, переживати даний об'єкт в чуттєвій формі.

Звертаючись до І. Канта, який досліджував сутність естетичного судження, звернімо увагу на наступні думки. Судження взагалі розглядається Кантом як проміжна ланка між розумом та розсудком, це здатність, що застосовується до мистецтва на основі апріорного принципу доцільності, і така, що робить можливим перехід від області понять природи до області понять свободи; всі ж сили, або здатності душі опиняються розділеними на здатність пізнання, почуття задоволення та незадоволення та здатність до бажання. Здатність до судження Кант визначає як «здатність мислити особливе як підкорене загальному. Якщо загальне (правило, принцип, закон) є даним, то здатність судження, яка підводить під нього особливе [...], є здатністю до судження, яка визначає; якщо ж даним є тільки особливе, для котрого здатність судження має знайти загальне, то це – здатність судження, що рефлектує» [3, с. 19].

В «Аналітиці прекрасного» Кант досліджує чотири аспекти судження смаку: якість, кількість, цілі та модальність, а саме судження смаку являється «здатністю

судити про прекрасне» [3, с. 40]. Краса, або прекрасне, тлумачаться відповідно як «свобода від всякого інтересу» [3, с. 48], як те, що «подобається без поняття» [3, с. 57], як «форма доцільності предмета, що сприймається в ньому без уявлення про мету» [3, с. 74], і як те, що «без поняття визнається предметом необхідної прихильності [3, с. 78]».

«Аналітика піднесеного» прекрасне розглядає як абсолютно велике і як могутнє [3, с. 86]. Кант протиставляє мистецтво природі, науці та ремеслу і виділяє прекрасне, або витончене мистецтво, «яке одночасно представляється нам природою» [3, с. 147]. Творцем прекрасного мистецтва є геній – талант, який дає мистецтву правила. При чому, в телеологічній концепції Канта правила дає мистецтву сама природа, оскільки вона створює творця.

У «Критиці здатності судження» Кант аналізує естетичну здатність людини. «Критика естетичної здатності судження» аналізує рефлексуючу здатність судження, пов'язану з естетичним задоволенням від витворів мистецтва (а також прекрасних творінь природи). Кант виділив два види рефлексуючих суджень – естетичне та теологічне. Естетичним він називає таке судження, основою якого є відчуття, яке викликає в суб'єкті гармонійну гру уяви та розсудку, що обумовлює виникнення відчуття задоволення та незадоволення [4].

«Аналітика прекрасного» формулює основні характеристики естетичного судження – судження смаку. Воно не є пізнавальним судженням. «Щоб визначити, прекрасним є щось або ні, ми співвідносимо уявлення не з об'єктом за посередництвом розсудку, заради пізнання, а з суб'єктом і його почуттями задоволення та незадоволення за посередництвом уяви» [5, с. 203]. У подальшому, судження смаку носить незацікавлений характер. Задоволення, яке отримують від приємного або доброго, завжди пов'язано з певним інтересом, але задоволення від прекрасного (яке стає вже скоріше не задоволенням, а прихильністю) є «вільним від всякого інтересу. Предмет такого задоволення називається прекрасним» [5, с. 212].

В «Аналітиці піднесеного» Кант розрізняє математично піднесене, коли задоволення викликається змістом безумовно величного предмету, і динамічно піднесене, коли природа розглядається «як сила, яка не має над нами влади» [5, с. 268]. «Отже, піднесеність міститься не в якій-небудь речі в природі, а тільки в нашій душі, оскільки ми зможемо усвідомлювати свою перевагу над природою в нас, а тим самим і над природою зовні нас... Все, що викликає в нас це відчуття, – а сюди треба віднести і могутність природи... називається піднесеним» [5, с. 273]. Розглядаючи здатність до судження Кант багато уваги приділяє поняттю «гри»: мова йде про гру розсудку та уяви, коли одна здатність опосередковується іншою, що стимулює розвиток кожної. На «почутті свободи в грі наших пізнавальних здібностей – а ця гра має в той же час бути доцільною – засновано те задоволення, яке єдине й має всезагальну сполученість, не засновуючись, однак, на поняттях» [5, с. 321–322]. Кант характеризує прекрасне як «символ морально доброго» [5, с. 375], а, саме тому, для нього в естетичній здатності до судження міститься ланка між природою і свободою, здатністю до пізнання та здатністю до бажання. По Канту, здатність до естетичного судження полягає в поєднанні надчуттєвого, теоретичної здатності розуму, з практичною здатністю [5, с. 376].

За Кантом, судження смаку хоч і не засновано на певних поняттях, але в основі його все ж лежить невизначене поняття про надчуттєвий субстрат явищ, невизначена ідея надчуттєвого в нас. Телеологічний підхід Кант використовує в якості регулятивного принципу: «Природа є прекрасною, якщо вона в той же час схожа з мистецтвом, а мистецтво може бути названо прекрасним тільки у тому випадку, якщо ми усвідомлюємо, що воно є мистецтвом і тим не менше здається нам природою» [5, с. 322].

Естетична здатність до судження відноситься не до самого предмету, а до нашого сприйняття, тобто носить суб'єктивний характер. Для Канта апіорною основою для естетичного судження стало «всезагальне відчуття», тобто чисте судження смаку. Отже, судження смаку мало б мати в своїй основі суб'єктивний, але всезагальний принцип, який через відчуття (не через поняття – прекрасне є те, що подобається

«без поняття» [5, с. 222] загальнозначущим чином визначає, що подобається, а що не подобається, і це – «загальне відчуття». За Кантом, можливість його обумовлена «всезагальною сполученістю» естетичного задоволення, яка присутня не лише пізнанням, а й душевним станам. Саме всезагальна сполученість «передбачає загальне відчуття» [5, с. 243]. Кант виокремлює важливу характеристику естетичного судження, а саме те, що воно «має своєю основою тільки форму доцільності предмета» [5, с. 223], оскільки «вона сприймається в ньому без уявлення про мету» [5, с. 240].

Прекрасне та піднесене для Канта мають виконувати функцію посередництва між істиною та моральністю, при цьому саме ідеї істини та моральності мають бути виражені через прекрасне. Кант не приділяв особливої уваги політичним функціям чи іманентним властивостям естетичного судження, але розуміння його концепції дає змогу більш чітко визначити напрямок дослідження естетичного судження як фактора формування елементів політичної свідомості як-то політичні емоції, політичні судження і т. д. Неоднозначний, але дуже перспективний з точки зору розвитку дослідження взаємодії естетики та політики, крок у цьому напрямку зробила Ханна Арендт, яка поставила проблему естетичного судження щодо політичних процесів та явищ.

Дж. Лоолер зазначає, що Кант пов'язує естетичне судження скоріше з думкою публіки, ніж з творчим генієм, що робить його підхід внутрішньо більш демократичним, ніж аристотелівська апеляція до стандартів освіченого індивіда [6]. Судження, які передбачають об'єднання окремих випадків заданими загальними правилами, він називав «визначаючими судженнями», тоді як «рефлектуючи судження», навпаки, відправляються від окремої речі або події і намагаються знайти в цій речі нове правило.

Арендт звертається до Кантової теорії естетичного судження для того, щоб описати політичну рефлексію, яка, на думку дослідниці, є єдиною можливою для спостерігача, який не є залученим у політичні події. Ця думка Арендт вступає в протиріччя з її теорією дії, необхідності активної політичної діяльності кожного індивіда, що має подолати відстороненість і відчуженість від політики. Але це тільки на перший погляд. Погляд відстороненого спостерігача та безпосереднього учасника подій не мають бути у протиріччі, вони можуть доповнювати один одного та підсилювати один одного.

Для Канта судження смаку завжди відноситься до внутрішнього почуття, яке не засновано на поняттях. Отже, суперечка, яка можлива в питаннях смаку, може тільки тягти за собою переконання. Тобто кожен, хто має судження смаку може лише переконати всіх інших подивитись на речі під таким кутом зору.

У цих думках виявляється можливість теорії смаку. Справжня політична дія включає готовність розділити з іншими загальний простір, поважати думку інших, передчувати їх, формулюючи нашу власну. Дійсно, політична суперечка точиться не навколо очевидних істин, де можна використовувати універсальні докази, за допомогою можна переконати інших або інші знайдуть в цих доводах помилку. В судженнях, які включають до себе смак, ми маємо передбачити судження інших, оскільки політичне життя вибудовується з індивідуальних виборів, які обмежені нашим здоровим глуздом або відчуттям спільноти. Апелюючи до відчуття смаку ми маємо співвідносити таке своє відчуття зі смаком інших, але не з усіма людьми, а лише з певними з них. Дж. Лоолер говорить про те, що смаки людей у США та Саудівській Аравії можуть суттєво відрізнятись, в цьому і полягає партикуляризм смаку, тобто неможливість через апеляцію до смаку апелювати до універсалій, як-то цінності, наприклад. І в цьому розрізненні смаків, власне, можна відзначити іманентно присутнє політичне розрізнення культур, націй, цивілізацій, цінностей і конкретних їх проявів та втілень у політичних явищах та процесах.

Арендт стверджує в своєму есе «Криза культури», що справжнє політичне життя є вираженням естетичних суджень смаку: «Ми всі дуже добре знаємо, як швидко люди впізнають одне одного і як безпосередньо вони можуть почувати, що належать одне до одного, коли вони виявляють спорідненість у питаннях про те, що їм

подобається і що не подобається. З точки зору цього спільного досвіду смак нібито вирішує не тільки те, як світ має виглядати, але і те, хто до нього належить» [7, р. 223].

«У світі, який більше не визнає фундаментальних норм іудео-християнської традиції, все ще є дещо, що може тримати нас разом і в той же час приносить екзистенцій не наповнення нашого життя. Це задоволення, яке ми відчуваємо, вступаючи у зв'язок з іншими людьми, обираючи, як має виглядати світ, який ми поділяємо разом» [6, с. 24]. Іншими словами, через судження смаку ми пов'язуємо нашу особистість з іншими, апелюємо до певної спільноті, яка, у свою чергу, може оцінити наші якості, зазначає Дж. Лоолер.

По суті, трансцендентні ціннісні абсолюти, якими користувались класики, в сучасному світі складають небезпеку для свободи як такої і становлять небезпечну основу політичних відносин. Потойбічні, трансцендентні принципи слугують розрізненню людей або спільнот одна з одною, а також потенційно робить спільну взаємодію конфліктно обумовленою.

Отже, смак проголошує всезагальність своїх суджень. Він не здатен обґрунтувати своїх домагань, залишаючись обмеженим культурною релятивністю. У Канта такими обґрунтуваннями слугувала мораль, тоді як Арендт не визнавала можливості використання трансцендентної моралі у постмодерному світі. Ю. Хабермас критикував ці позиції Арендт, інтерпретуючи моральну теорію Канта як імплікацію вільної від насильства комунікації, пов'язаної з раціональною аргументацією [8, р. 186]. Хабермас висказав думку, що судження смаку та естетичні переваги не мають значення в дискусії, де учасники мають взаємну повагу та керуються спільним бажанням дійти спільного раціонально обґрунтованого рішення.

Ідеї Арендт щодо естетичної природи політичної сфери співзвучні з тезою Гегеля, що саме ідея прекрасної індивідуальності зробила можливою античний поліс. Оскільки для Арендт політика – це гра акторів-діячів та акторів-спостерігачів, які вони здійснюють як один для одного, так і для поетів та істориків. Для Гегеля така думка піддається критиці, оскільки Гегель вважав, що істинне політичне життя має бути засновано на загальних раціональних принципах.

Але Арендт в свою чергу зазначає, що слідом за Богом помер і Розум у смислі джерела позитивних цінностей. Отже, Арендт усвідомлює проблему відносності суджень смаку, але вважає, що не існує вищих принципів, до яких можна було б апелювати, максимум, що можна зробити – це обмежити пристрастність спостерігача, глядача. Але ж і у глядача критеріями оцінок залишаються лише власні смакові переваги.

Отже, Х. Арендт оригінально переосмислює І. Канта і доходить висновку, що не утилітарне прагнення людей до спілкування, засноване на смаку, може подолати егоїзм, який міг би стати домінуючим принципом суспільства. Оскільки для Канта в естетичному долається протиріччя між трансцендентністю моралі та необхідністю її втілення в емпіричній реальності, здійснення заснованої на смаку соціальної взаємодії інстинктивно здатне реалізувати можливості власне моральної спільноти, яку вимагає моральний розум. Виходить, що певною мірою смак реалізує мораль, а мораль немов доповнює та спрямовує судження смаку, чим замінює його. Смак здійснює мораль по неморальним причинам, а мораль доповнює смак своєю директивною ідеєю самоцінності всіх людських істот. Навчання естетичному сприйняттю у згоді з моральним почуттям, на думку Канта, надає смаку стабільність. Але без цього принципу універсальної людяності, вкоріненого в практичній свідомості, засновані на смаку спільноти скоріше будуть замкненими у собі. Арендт вважала, що засновані на розумі принципи органічно не є можливими в сучасному світі, тож вона звернулася до естетичного судження, де побачила можливість істинного людського державного устрою. І лише дистанціюванням глядача від політичної події можливо досягти зниження пристрастності учасника політичного процесу. Але ці ідеї Арендт піддаються особливій критиці.

У даній статті ми здійснили лише спробу означити основні напрямки дослідження естетичного судження та його ролі в політичній дійсності, посилаючись на двох

Бібліографічні посилання

1. Мейман Э. Введение в современную эстетику: пер.с нем. / Под ред. и с предисл. Ю. И. Айхенвальда. Изд. 2-е / Э. Мейман. – М.: Издательство ЛКИ, 2007. – 200 с.
2. Энциклопедия эпистемологии и философии науки / И. Т. Касавин. – М.: «Канон+», РООИ «Реабилитация», 2009. – 567 с.
3. Кант И. Сочинения: В 8 т / И. Кант. – М.: Наука, 1994. Т. 5.
4. Длугач Т. Б. Эстетическое суждение в философии И. Канта / Т. Длугач // Новая философская энциклопедия / Под ред. В. С. Стёпина: В 4 тт. – М.: Мысль, 2001. – С. 230-233.
5. Кант И. Соч. в 6 т., Т. 5 / И. Кант. – М.: Наука, 1966.
6. Лоолер Дж. Этика, политика и суждение вкуса: Арндт против Канта / Дж. Лоолер. // Вестн. Моск. ун-та. Сер. 7. Философия. – 1997. – №2. – С.16–33.
7. Arendt H. Between Past and Future: Six Exercises in Political Thought / H. Arendt. – N.Y., 1961.
8. Habermas J. Hannah Arendt: On the Concept of Power / J. Habermas. // Philosophical Political Profiles. – Cambridge, 1985.

Полянская В. Ю. Подходы к анализу политических функций эстетического суждения: эстетика И. Канта и эстетико-политическая концепция Х. Арндт

Исследуются идеи И. Канта и Х. Арндт относительно понимания сущности эстетического суждения, а также его политических интенций и свойств. Феномен эстетического суждения рассматривается в контексте концепции взаимодействия политического и эстетического пространств.

Ключевые слова: эстетика, эстетика политических отношений, эстетическое суждение, политическое сознание, политические ценности, суждение вкуса, политические режимы, политические решения, политические акторы, политические суждения

Polyanska V. Approaches to the political function of the aesthetical judgment research: the aesthetic of Kant and aesthetic-political conception of H. Arendt

The ideas of I. Kant and H. Arendt as to the essence of the aesthetic judgment considering and also its political intentions and attributes are researched. Phenomenon of the aesthetical judgment is considered in the context of the conception of the political and aesthetic spaces interaction. The special attention is paid to the possibility to research the aesthetic judgment as a factor of the political consequence elements forming, the aesthetic effects on the political emotions and judgments.

The special problem of the aesthetic conception in the Kantian philosophy is the need to explication of the transcendental ideas of morality in practice. In Kant's view such explication could be the beautiful objects. But Kant applied to the universal ideas of morality and truth, and this point became the contradictive thinks in political-aesthetic concept of Hanna Arendt. Arendt suppose, that politics itself is the game which can be played by political actors, which play under aesthetical and irrational influence of the concrete political phenomenon or process. And this actors being involved in the political games could not be impartial in their political decisions, but only persons not involved in the political activity in emotional sense could be objective and unprejudiced in their political views and decisions.

The main problem of the aesthetical judgment in political view, which follows from the arguments of Kant and Arendt, is the real political problems of the valuation criteria of the aesthetical judgment.

Keywords: aesthetics, aesthetics of political relations, aesthetical judgment, political consequence, political values, judgment of taste, political regimes, political decisions, political actors, political judgments

Надійшла до редколегії 14.01.2013 р.

УДК 316+321

С. В. Ставченко

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

ТЕОРІЯ СОЦІАЛЬНИХ КРИЗ ПЕТРА ШТОМПКИ ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ ДОСЛІДЖЕННЯ СУЧАСНИХ ПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ

Розкривається основний зміст теорії соціальних криз та революцій П. Штомпки; визначається, що криза і революція являють собою точки біфуркації – моменти, коли динаміка перетворень вимагає певного розв'язання, внаслідок чого зміни можуть призвести до поліпшення або до катастрофи.

Ключові слова: теорія соціальних криз П. Штомпки, соціальні зміни, революція, точка біфуркації.